

УДК 024:324.15 (477)

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ПІВДНЯ УКРАЇНИ: ЕКОЛОГІЧНИЙ ФОРМАТ

СИДОРЕНКО Тетяна,

канд. наук із соц. комунік.,

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія КНУКіМ», вул. Декабристів, 17, м. Миколаїв, 54017, Україна, e-mail: tatyana_tvs@yahoo.com

Метою статті є дослідження діяльності публічних бібліотек Півдня України з екологічної просвіти. Автор визначає основні напрями та форми роботи публічних бібліотек, їх проектну діяльність. У ході дослідження доводиться, що екологічна просвіта представляє перспективний напрям культурно-просвітницької діяльності, що пов'язаний зі змінами соціокультурного середовища сучасності. Визначені тенденції екологічного формату культурно-просвітницької діяльності у XXI ст. Використання досвіду публічних бібліотек південного регіону України дозволить удосконалити культурно-просвітницьку роботу в напрямі екологічної просвіти в інших регіонах України. Усвідомлення значимості такого досвіду сприятиме підвищенню ролі публічної бібліотеки в системі соціальних комунікацій суспільства.

Ключові слова: екологія, культурно-просвітницька діяльність, екологічна просвіта, формування екологічної культури, Південь України.

CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF PUBLIC LIBRARIES OF THE SOUTH OF UKRAINE: ECOLOGICAL FORMAT

The purpose of the article is to study the activities of public libraries in the South of Ukraine on ecological education. The author defines the main directions and forms of work of public libraries, their project activity. During the study it is proved that ecological education is a promising direction of cultural and educational activities, which is related to changes in the sociocultural environment of our time. The trends of the ecological format of cultural and educational activities in the 21st century are determined. Using the experience of public libraries in the southern region of Ukraine will improve cultural and educational work in the direction of ecological education in other regions of Ukraine. Awareness of the importance of this experience will enhance the role and place of the public library in the social communication system of society.

Key words: ecology, cultural and educational activities, ecological education, creating an ecological culture, South of Ukraine.

Вступ. Екологічна просвіта – це поширення знань про екологічну безпеку, здоровий спосіб життя людини, інформації про стан навколишнього середовища і про використання природних ресурсів із метою формування екологічної культури в суспільстві. Екологічна просвіта населення виступає одним із найголовніших завдань збереження навколишнього середовища. В умовах сьогодення вона набуває ще більшої актуальності, оскільки екологічні питання – проблеми ресурсів, природи, охорони навколишнього середовища залишаються вельми актуальними. Такі виклики сучасного світу як глобалізація, технізація, інформатизація, урбанізація та інші ускладнили проблеми екології, що вимагає пошуку інноваційних підходів у діяльності різних соціальних інститутів, зокрема публічних бібліотек.

Значний потенціал у роботі щодо екологічної освіти та просвітництва, формуванні екологічної культури та екологічної комунікації мають публічні бібліотеки України. Природоохоронний напрям у їх діяльності мав прояв у різні роки XX ст., а особливо важливим став після Чорнобильської катастрофи.

Дослідження питань виховання екологічної культури і ролі бібліотек в екологічному вихованні населення здійснено вітчизняними теоретиками та практиками бібліотечної справи Н. Ашаренковою, Т. Долбенко, Н. Демешкант, В. Лучанською, І. Романченко, Н. Ракитянською, В. Чікою; зарубіжними – В. Лещинською, Л. Осадчук, Т. Петровою, О. Сухотіною, І. Феоктистовою та ін. Уперше досліджено й узагальнено досвід роботи бібліотек для дітей України з формування екологічної культури читачів у другій половині ХХ ст. І. Романченко. Нею запропонована перспективна модель діяльності бібліотек для дітей із формування екологічної культури читачів, спрямованої на виробництво, збирання, пошук, обробку, зберігання й надання в користування документів екологічної тематики задля гармонійного розвитку дітей, глибокого опанування ними екологічних знань, формування екологічного мислення, свідомості й культури [11]. У наукових публікаціях досліджувалися проблеми читання дітьми та молоддю науково-пізнавальних книг (Н. Ашаренковою, Т. Долбенко, В. Медведєвою), питання екологічної сфери як предметної галузі бібліотечно-інформаційної системи (В. Лучанською), ролі бібліотек в екологічному вихованні населення (Н. Демешкант [2], І. Лемешевою [6], В. Чікою [18]). Також цікавими для характеристики бібліотеки як комунікатора з екологічних питань у суспільстві є дослідження фахівців у галузі журналістики В. Іванова, А. Москаленка, Б. Потятиника, Т. Приступенко, О. Стегнія та зарубіжних Н. Анісімової, Л. Коханової, Т. Беневоленської та ін. У 2000 рр. з'явилася низка методичних рекомендацій, дайджестів, програм, оглядово-аналітичних бюлетенів для публічних бібліотек щодо проведення заходів та досвіду бібліотек з виховання екологічної культури в різних вікових групах користувачів [1; 5; 9; 10; 12; 14].

Мета статті – дослідження діяльності публічних бібліотек Півдня України з екологічної просвіти.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є соціокомунікаційний підхід, загально-теоретичні методи, що дозволило дослідити особливості діяльності публічних бібліотек Півдня України з екологічної просвіти, виявити інноваційні підходи до її організації, традиційні та новітні форми екологічної комунікації в бібліотеках.

Результати й обговорення. Бібліотекам в еколого-просвітницькій сфері належить своє, особливе місце. Формування екологічної культури, гармонійних відносин людини і природи посідало особливе місце в роботі публічних бібліотек у 1990-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст, виховуючи в населенні відчуття відповідальності за природу як національну і загальнолюдську цінність.

У 2002 р. рішенням колегії Міністерства освіти і науки України затверджено «Концепцію екологічної освіти в Україні», яка передбачала чітку структуру формування екологічної освіти, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення. У зв'язку з цим особливо гострою стала необхідність підвищення у молоді екологічної культури, що охоплює знання про взаємозв'язки в природі та усвідомлення людини як її частини; розуміння необхідності берегти навколишнє середовище; уміння і навички позитивного впливу на природу; негативне ставлення до дій, що завдають шкоди природному середовищу. Активізації бібліотечної діяльності з цього напрямку сприяло також проголошення 2013-го Роком фізичного здоров'я та екології України. Бібліотеки, застосовуючи комплексний підхід, проводять заходи до Дня Довкілля, Дня Землі, Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища, дня Чорнобильської катастрофи та ін.

Знаходячи своє місце в системі екологічного інформування й освіти, публічні бібліотеки Півдня України вирішують такі завдання: вивчення екологічної ситуації в регіоні; потреб користувачів в екологічній інформації; основних напрямів інформаційного забезпечення користувачів та екологічного просвітництва серед населення; формування документних ресурсів (зокрема електронних) з питань екології та

суміжних наук; збір інформації про державні та недержавні екологічні структури та залучення їх до проведення спільних заходів; використання традиційних та інноваційних форм роботи з екологічного просвітництва [1; 10; 7; 15; 16; 17].

Основними напрямками роботи публічних бібліотек з питань екологічного просвітництва є: створення екологічного портрету області, міста чи села, де чітко визначені екологічні проблеми та участь бібліотеки у їх вирішенні; наявність у бібліотеці системи екологічної просвіти (від цільових комплексних програм до масових заходів); виконання бібліотекою функції інформаційного екологічного центру; створення системи довідково-бібліографічного обслуговування з питань охорони навколишнього середовища (від автоматизованих баз даних до банків даних на паперових носіях); залучення молоді до участі у рухах і заходах на захист збереження природи [1; 3; 5; 9; 10; 12; 14].

У системі соціальних комунікацій публічними бібліотеками Півдня України зроблено чимало для популяризації літератури екологічної тематики, формування громадської думки з охорони навколишнього середовища, залучення органів державної влади і громадських організацій до роботи з екологічної просвіти, створення інноваційних проектів із цього напрямку культурно-просвітницької діяльності населення.

Новітньою формою діяльності з екологічного просвітництва є створення центрів екологічної інформації, університетів екологічних знань. Такі форми представлені в публічних бібліотеках регіону. Так, на базі бібліотеки-філії № 2 Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Миколаєва діє міський центр екологічної інформації та культури (створений у 2004 р.), серед цілей і завдань якого популяризація екологічних знань, сприяння становленню екологічної культури особистості й суспільства, формування інформаційних ресурсів екологічного напрямку, створення електронних баз даних з питань екології на підставі інформаційної обробки документальних джерел (книги, періодичні видання); забезпечення відкритого та оперативного доступу користувачів до інформаційних ресурсів міста з питань екології і використанням сучасних телекомунікаційних технологій; координація роботи та встановлення сталих зв'язків із органами влади, державними та громадськими організаціями, освітніми установами, вченими-екологами, ЗМІ, бібліотеками України та зарубіжжя, зацікавленими в екологічній освіті, з метою ресурсного обміну інформацією екологічної тематики. Форми взаємодії різноманітні: участь бібліотеки в усіх громадських екологічних заходах міста: акціях, рухах, виставках, семінарах, конференціях і т.п.

Центр має достатні документальні ресурси для реалізації основних завдань: більше 3000 примірників книжкових видань, 25 назв періодичних видань екологічної тематики та суміжних дисциплін, медіатеку науково-пізнавальних, навчальних відеофільмів, аудіокасет із записами голосів птахів, звуками природи, CD диски з питань екології, електронну базу даних «Екологія», фактографічні й тематичні картотеки тощо. Серед інформаційних послуг центру можна виділити роботу спеціалізованої зали екологічної інформації, роботу в режимі «питання-відповідь» із використанням інформаційних ресурсів бібліотеки та Інтернету, підготовку інформаційних бюлетенів надходжень із екології, тематичних списків літератури, проведення заходів екологічного характеру: екологічних читань (щорічно), Днів спеціаліста, уроків екології, екологічного лекторію [17].

Сторінка міського центру екологічної інформації та культури представлена на сайті Центральної міської бібліотеки (<http://www.niklib.com/eco/1.ua>). Вся інформація про діяльність Центру висвітлена за розділами: цілі і завдання, ресурси, літопис діяльності (подані списки партнерів і друзів центру, серед 34 партнерів – громадські організації з охорони природи «Зелений рух», «Кінбург – життя», «Екоспектр», регіональні ландшафтні парки, Миколаївська спілка скаутів та ін.), міські екологічні читання «Збережемо для нащадків» (тексти доповідей, фото),

екологічна екскурсія. Створюється зведений каталог інформаційних джерел, які є в наявності в екологічних організаціях та навчальних закладах міста. Бібліотека – учасник багатьох міських екологічних акцій, заходів, серед яких акція «Захистимо Чорне море» [17].

Одним із партнерських проєктів, що сприяє формуванню екологічної свідомості й культури населення Одещини є Університет екологічних знань (http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=163), створений в Одеській національній науковій бібліотеці (2001 р.). Він є трибуною для обміну інформацією між науковцями і фахівцями про досягнення та перспективи розвитку науки з екологічної безпеки, відтворення природних ресурсів та раціонального природокористування. Університет ініціює організацію форумів, наукових конференцій, займається видавничою діяльністю. Видані збірки наукових праць «Екологія і суспільство» (2002, 2005, 2008 рр.), «Экологические проблемы Причерноморья» (2002 р.) [7].

Активно працює і Центр екологічної інформації Херсонської ОУНБ ім. О. Гончара. Він дає загальне уявлення про особливості сучасного екологічного стану регіону, об'єднує наявні в різних організаціях Херсонської області ресурси по екології (з Інтернет-ресурсами включно), систематизує їх, забезпечує легкий та швидкий доступ до матеріалів цієї тематики. Центром проведено велику низку заходів, серед останніх можна відзначити засідання учнівського екологічного клубу «Дивосвіт»; флешмоб «Янголи добра»; інтерактивну екозустріч «Збережемо Чорне море» для вихованців обласного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді разом з Національним природним парком «Нижньодніпровський» та ін. [15].

Цікавим проєктом є створення Миколаївською ОУНБ електронного бібліографічного покажчика за журналом «Природа», об'єктом для якого став дореволюційний краєзнавчий журнал Миколаївського товариства любителів природи. Електронний покажчик поєднав бібліографічну та фактографічну інформацію, ілюстративний матеріал. Представлені основні дані про журнал, електронні копії титульних листів, найбільш значимих статей журналу, ілюстрації, фотографії, отже, він робить рідкісне періодичне видання доступним для широкого кола людей і надає раніше невідому додаткову інформацію [7, с. 44-45]. Серед реалізованих необхідно назвати проєкт Миколаївської обласної бібліотеки для юнацтва – молодіжний інформаційний патруль «Обережно – амброзія», фотовиставки молодіжного клубу «Імпульс» «Море – наша спільна спадщина», «Музика води» та ін.

Завдяки творчому підходу створюються різноманітні види й форми представлення інформації: години екологічної мудрості, екологічні ігри та конкурси, уроки екологічної етики, еколого-природознавчі квести, ігри-подорожі, захист екологічних проєктів, еколого-краєзнавчі читання, екологічні мандрівки, мультимедійні подорожі, читання творів українських письменників та поетів (про природу) тощо.

Публічні бібліотеки Півдня України нарощують потенціал еколого-просвітницької діяльності з метою формування у користувачів, особливо дітей та молоді, екологічного світогляду. Так, формування у читачів-дітей екологічної культури як одного з основних засобів різнобічного формування особистості здійснювалося за допомогою соціально-екологічних бібліотечних програм: «Живе навколо краса» (бібліотека-філія № 6 ЦБС для дітей м. Миколаєва); «Жива природа» (бібліотека-філія № 11 ЦБС для дітей м. Миколаєва); «Екологія і ми» (Березанська РДБ); «Земля благає про рятунок» (Миколаївська РДБ); «Землі моєї живе лице» (Доманівська РДБ) [3, с. 53].

Виступаючи складовою екологізації суспільного розвитку, публічні бібліотеки Півдня України працюють за цільовими комплексними програмами, теми яких достатньо чіткі та привабливі: «Планета в долонях», «Природа і людина», «Мое довілля». Бібліотеки окремих ЦБС працювали в рамках Державної програми «Питна вода України» (Вознесенська ЦБС); районних програм «Охорона довкілля та раціональне природокористування» (Арбузинська ЦБС) та ін.

В активі публічних бібліотек як традиційні заходи (виставки, дні інформації, ігри, вікторини, конкурси, усні журнали, читання, свята й подорожі, зустрічі з екологами-краєзнавцями, бесіди, екскурсії, лекції а ін.) так і нові форми – презентації, відеорепортажі, театралізовані вікторини, екотрибуни, фотоконкурси, флешмоби, акції, екологічні конференції, квести, стендові експозиції, презентації «зелених ресурсів» Інтернету, ігри-тренінги, флеш-десанти з прибирання парків, екологічні літописи міст/сіл тощо. Традиційно в бібліотеках Одеської, Миколаївської, Херсонської областей проводилися тижні екології, у рамках яких – вікторини «Знай, люби, бережи!», уроки «Екологічні проблеми нашого краю», екологічні години «Збережемо цей дивний світ», круглі столи, присвячені Міжнародному Дню Чорного моря, книжкові та віртуальні виставки, віртуальні екологічні екскурсії [7; 8; 15; 16; 17].

Привабливою та дієвою формою можна назвати проведення публічними бібліотеками конференцій. Так, Херсонською ОУНБ у 2016 р. проведена науково-практична конференція «Виховання екологічної культури та екологічної свідомості у дітей», де було представлено 17 проектів, розроблених учнями Херсонських шкіл та спрямованих на покращення екологічного стану Херсону й області. У 2017 р. у цій бібліотеці відбулася мікс-конференція «Екологічна культура населення – шлях до сталого розвитку та енергозалежності країни» в рамках 7-го Міжнародного Екологічного форуму «Чисте МІСТО. Чиста РІКА. Чиста ПЛАНЕТА». Складовою конференції стали година екологічної мудрості, зональна екологічна гра «Чистий двір. Чисте місто» [15].

Бібліотеки міст і сіл Півдня України, використовуючи різноманітні документно-інформаційні ресурси, форми й методи їх популяризації, мають знайти своє місце в системі екологічного інформування й освіти. Складові цієї роботи – формування екологічної культури та відповідальності, нового екологічного мислення та рівня екологічної комунікації. Отже, певний внесок у формування екологічної культури громадян краю вносять клуби за інтересами екологічного спрямування, літературно-екологічні вітальні, які сприяють поєднанню особистих і громадських інтересів, розвивають ініціативу та творчу активність. Вони різні за віковими ознаками учасників, формами роботи, назвами: «Юний еколог», «Паросток», «Дивосвіт», «Екокраєзнавець», «Фітолікування» та ін. У Херсонській обласній юнацькій бібліотеці ім. Б. Лавреньова діє екологічний майданчик «Зелений кінотеатр», де проводяться віртуальні екскурсії, слайд-шоу для обговорення тем про збереження природи. З 2015 р. розпочав роботу учнівський клуб «Пролісок» у межах співпраці бібліотеки з обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді Херсонської обласної ради «Заповідники Херсона». Для тематичних засідань бібліотекою підготовлені мультимедійна презентація «Природно-заповідний фонд Херсонщини», еко-екран «Флора і фауна Великого Чапельського поду біосферного заповідника Асканія-Нова». Учні знайомилися з унікальним рослинним світом заповідного степу, готували доповіді, «заселяли» рослинами та тваринами контурну карту заповідника [16].

Слід відзначити, що екологічна просвіта сучасного читача/користувача займає в оцінках бібліотекарів третю сходинку – 70 %, що підтверджує актуальність і зацікавленість цього напрямку культурно-просвітницької діяльності, співзвучного з потребами соціуму [13, с. 146]. Криза екологічної просвіти молоді виступає однією з найголовніших причин інфляції національної державності. Тому формування екологічної культури в бібліотеці сприяє зміні поглядів молоді на проблему, визнання за нею права на благополуччя та сталий розвиток, що свідчатиме про розширення моральної свідомості.

Екологічна освіта стає основою третього тисячоліття. Прийшов час до активнішого об'єднання зусиль різних установ і організацій. Так, у планах дій Миколаївської міської ради як органу місцевого самоврядування на XXI ст. включена робо-

та різних соціальних інфраструктур з екологічного виховання та просвіти, заходи з питань сталого розвитку, соціальної відповідальності, волонтерства, регіональної екології. Відзначено, що виховувати екологічну культуру необхідно як частину загальної культури населення шляхом проведення спільних з міською владою та екологічною громадськістю заходів [4]. Отже, можна констатувати, що певна частина бібліотечних заходів екологічного просвітництва підтримується органами місцевого самоврядування, що підвищує значимість вирішення проблем.

Слід зазначити, що формуванню громадянина-патріота сприятиме просвітницька робота з питань екології краю: розширення тематичного контенту та форм співпраці з органами місцевого самоврядування; укладення спільних меморандумів про взаємопорозуміння і партнерство між бібліотеками і громадськими екологічними організаціями, рухами; створення екологічного портфоліо «Природа рідного краю», екологічного літопису міста/села; організація нових екологічних клубів за інтересами; пошуки нових привабливих форм екологічного просвітництва; акцент на використанні зовнішніх форм бібліотечної екологічної просвіти.

Стратегічними орієнтирами розвитку бібліотек у галузі екологічної просвіти можна назвати постійне впровадження нових технологій та безперервний розвиток системи екологічної просвіти. Важливим стане створення власних електронних продуктів еколого-краєзнавчого змісту (бази даних, електронні екологічні газети до днів екологічного календаря, бібліотечні мультимедійні видання, бібліотечні уроки з екологічних питань у рамках медіаосвіти, еколого-краєзнавчі ігри-вікторини, віртуальні виставки, буктрейлери на твори українських письменників); оцифрування значущих екологічних інформаційних ресурсів; підготовка авторських проєктів екологічної тематики, екологічних програм, акцій; впровадження соціальних технологій (партнерство, PR, фандрейзинг та ін.).

Висновки та перспективи. Отже, публічні бібліотеки Півдня України стають центрами екологічних ініціатив, визначаючи екологічну просвіту та виховання одним з основних напрямів своєї діяльності. Екологічна практика бібліотек здійснюється у взаємодії з іншими інституціями, що ведуть діяльність у галузі охорони навколишнього середовища. Формуванню екологічної культури як запоруки виходу з кризи сприятиме модель запровадження в бібліотеках нових інституцій (екологічних центрів, відділів, секторів) із власним сайтом, блогом, групою у соціальній мережі; а також модель проникнення, у рамках якої фахівці всіх підрозділів публічної бібліотеки опановують екологічні знання для активної просвітницької роботи, спрямованої на формування екологічної культури населення. У час трансформаційних змін діяльності бібліотек, поглядів на їх завдання та функції, перетворення публічної бібліотеки сучасності на креативний простір для комунікацій, треба зберегти розуміння того, що книга (паперова, електронна) залишається соціальним маркером. Це надасть можливість бібліотекарям продовжити роботу над розробкою нових інноваційних проєктів з екологічної просвіти; впровадженню форм традиційного та віртуального середовища; об'єднанню документних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв; аналізом та оцінкою потоків екологічної інформації та створенню інформаційно-аналітичних бібліотечних продуктів із означеної проблематики відповідно до потреб користувачів та суспільства.

1. *Бібліотеки і екологічна просвіта: дайджест* / Публічна бібліотека ім. Лесі Українки / упор. Романюк О. І., Іщук Н. В. – Київ, 2013. – 22 с.

2. *Демешкант, Н.* Екологічний світогляд як складова громадянського виховання / Н. Демешкант // Вісник Книжкової палати. – 2006. – № 6. – С. 47-48.

3. *Дитячі бібліотеки області в цифрах і фактах. 2011 рік* : оглядово-аналітичний бюлетень / відповід. за вип. Т. А. Жайворонок; Управління культури Миколаївської облдержадміністрації; Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна. – Миколаїв, 2012. – 84 с.

4. *Екологічна політика м. Миколаєва та план дій на XXI століття* [Електронний ресурс] // Миколаївська міська рада. – Режим доступу : <https://mkrada.gov.ua/content/ekologichna-politika-ta-plan-diy-na-hhi-stolittya.html>. – Дата доступу: 11.10.2017.

5. *Екологічний* артикул [Електронний ресурс] / Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тимірязєва; підгот. Марченко Т. М., Кристофорова Т. П. – Режим доступу : <http://www.library.vn.ua/elbooks/Ekologia2013/vstup.htm>. – дата доступу: 10.10.2017.

6. *Лемешева, І. Б.* Проблеми екології і роль бібліотек в екологічному вихованні населення / І. Б. Лемешева // Екологічний вісник. – 2008. – №4. – С. 25-26.

7. *Миколаївська державна обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Гмирьова. 130 років (1881-2011): путівник* / ред. кол.: Н. Ф. Богза (гол. ред.), Т. С Астапенко, Л. М. Трегуб, Н. В. Моїсеєва, Л. М. Голубенко; пер. на англ. Н. А. Тищенко. – Миколаїв : Шамрай, 2011. – 54 с.

8. *Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького* [Електронний ресурс] [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://odnb.odessa.ua/>. – Дата доступу: 18.10.2017.

9. *Проблеми екології і роль бібліотек в екологічному вихованні населення: огляд* / укл. О. Костюченко; Житомирська ОУНБ ім. О. Ольжича. – Житомир, 2016. – 32 с.

10. *Програма екологічного виховання користувачів бібліотеки імені Юрія Збанацького для дітей ЦБС Подільського району м. Києва «Обійmemo Землю красою і любов'ю» на 2013-2015 роки.* – Київ, 2013. – 11 с.

11. *Романченко, І. Г.* Діяльність бібліотек по формуванню екологічної культури дітей (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. ... к. і. н. : 07.00.08 / І. Г. Романченко; КНУКіМ. – Київ, 2006. – 19 с.

12. *Романюк, О.* Київські бібліотеки на захист довкілля : блог / О. Романюк // Методична служба публічних бібліотек Києва. – Режим доступу : http://olga-methodlibkyiv.blogspot.com/2013/07/blog-post_6440.html. – Дата доступу: 18.10.2017.

13. *Сидоренко, Т. В.* Культурно-просвітницька діяльність публічних бібліотек Півдня України в контексті соціальних змін: дис. ... канд. наук із соц. комунік. / Т. В. Сидоренко; КНУКіМ. – Київ, 2017. – 203 с.

14. *У центрі уваги – екологічні проблеми (бібліотеки і екологічна просвіта) : метод. посіб / відпов. за вип. М. А. Гриб. – Ярмолинці, 2016. – 43 с.*

15. *Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Гончара* [Електронний ресурс] [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://lib.kherson.ua/>. – Дата доступу: 11.10.2017.

16. *Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б. Лавренюва* [Електронний ресурс] [Веб-сайт]. – Режим доступу : <http://unalib.ks.ua/>. – Дата доступу: 25.11.2017.

17. *Центральна бібліотека ім. М. Л. Кропивницького ЦБС для дорослих м. Миколаєва* [Електронний ресурс] [Веб-сайт]. – Режим доступу : <http://www.niklib.com/home.ua>. – Дата доступу: 14.11.2017.

18. *Чіка, В. Д.* Бібліотека для дітей як осередок екологічного виховання підростаючого покоління / В. Д. Чіка. – Режим доступу : http://odb.km.ua/?dep=1&dep_up=563&dep_cur=1339. – Дата доступу: 10.10.2017.

1. Romaniuk, O. I., Ishchuk N. V (2013), Libraries and environmental education: daidzhest / Publichna biblioteka im. Lesi Ukrainky: upor, Kyiv, Ukrayina.

2. Demeshkant, N. (2006), Ecological worldview as a component of civic education, Visnyk Knyzhkovoї palaty, no. №6, pp. 47-48.

3. Zhaivoronok, T. A Children's libraries in the area in figures and facts. 2011 year: ohliadovo-analitychnyi biuletен, Upravlinnia kultury Mykolaivskoi obldierzhadministratsii; Mykolaivska oblasna biblioteka dlia ditei im. V. Liahina, Mykolaiv, Ukrayina.

4. The Ecological Policy of the City of Mykolaiv and the Plan of Action for the 21st Century. Mykolaiv City Council, available at: <https://mkrada.gov.ua/content/ekologichna-politika-ta-plan-diy-na-hhi-stolittya.html>. (access 11.10.2017).

5. Marchenko, T. M., Krystoforova T. P. Ecological article, Vinnytska OUNB im. K. A. Timiriazieva, available at: <http://www.library.vn.ua/elbooks/Ekologia2013/vstup.htm>, access 10.10.2017.

6. Lemesheva, I. B. (2008), Problems of ecology and the role of libraries in the ecological education of the population, Ekolohichniy visnyk, no. №4, pp. 25-26.

7. Bohza, N. F. (2011), Mykolaiv State Regional Universal Scientific Library. O. Hmyryov. 130 years old (1881-2011): putivnyk, Mykolaiv, Ukrayina.

8. Odessa National Scientific Library named after M. Gorky [Elektronnyi resurs] [Veb-sait], available at: <http://odnb.odessa.ua/>, access 18.10.2017.
9. Kostiuchenko, O. (2016), Problems of ecology and the role of libraries in the ecological education of the population: ohiad, Zhytomyrska OUNB im. O. Olzhycha, Zhytomyr, Ukrayina.
10. Program of ecological education of users of the library named after Yuriy Zbanatsky for children of the Central Bank of the Podolsky district of Kyiv «Let's embrace the earth with beauty and love» for 2013-2015 (2013), Kyiv, Ukrayina.
11. Romanchenko, I. H. (2006), Activities of libraries for the formation of the ecological culture of children (second half of the twentieth century) : avtoref. dys. ... k. i. n. : 07.00.08, Kyiv, Ukrayina.
12. Romaniuk, O. Kiev libraries for the protection of the environment : bloh, Metodychna sluzhba publichnykh bibliotek Kyieva, available at: http://olga-methodlibkyiv.blogspot.com/2013/07/blog-post_6440.html.
13. Sydorenko, T. V. (2017), Cultural and educational activities of public libraries in the South of Ukraine in the context of social changes: dys. ... kand. nauk z sots. komunikatsii: 27.00.03, KNUKiM, Kyiv, Ukrayina.
14. Hryb, M. A (2016), The focus is on environmental issues (libraries and environmental education) : metod. posib., Yarmolyntsi, Ukrayina.
15. Kherson regional universal scientific library. O. Gonchar [Elektronnyi resurs] [Veb-sait], available at: <http://lib.kherson.ua>, access 11.10.2017.
16. Kherson Regional Library for Youth B. Lavrenev [Elektronnyi resurs] [Veb-sait], available at: <http://unalib.ks.ua/>, access 25.11.2017.
17. Central Library. ML Kropivnitskogo CBS for adults. Mykolaiv [Elektronnyi resurs] [Veb-sait], available at: <http://www.niklib.com/home.ua>, access 14.11.2017.
18. Chika, V. D. Library for children as a center for the environmental education of the younger generation, available at: http://odb.km.ua/?dep=1&dep_up=563&dep_cur=1339, access 10.10.2017.

UDC 024:324.15 (477)

CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF PUBLIC LIBRARIES OF THE SOUTH OF UKRAINE: ECOLOGICAL FORMAT

Sydorenko Tatyana, PhD (Social Communications),

Mykolaiv branch of Kiev National University of Culture and Arts, 17, Dekabristov St., Mykolaiv, 54017, Ukraine, e-mail: tatyana_tvs@yahoo.com

ORCID – <https://orcid.org/0000-0003-0950-3467>

Introduction. The complication of environmental problems in the modern world requires the search for innovative approaches to environmental education of the population through the activities of various social institutions, in particular public libraries. The study of the issues of education of ecological culture and the role of libraries in the ecological education of the population was carried out by national theorists and practitioners of the library business: N. Asharenkova, T. Dolbenko, N. Demeshkant, V. Luchanska, I. Romanchenko, N. Rakytianska, V. Chyka; by foreign theorists and practitioners: V. Leshchynska, L. Osadchuk, T. Petrova, O. Suhotina, I. Feoktystova and others.

Topicality. The study of the ecological format of cultural and educational activities of public libraries of the 21st century promotes understanding of the opportunities, role and place of a public library in the system of environmental information and education. The purpose of the article is to study the activities of public libraries in the South of Ukraine on ecological education.

Methodological basis of the research is the socio-communicative approach, the general-theoretical methods, which allowed to study the peculiarities of the activities of public libraries in the South of Ukraine on environmental education.

Results. The author defines the main directions of activities of public libraries on ecological education: creation of an ecological portrait of the region, city or village; presence in the library of ecological education system; the library acts as an information ecological center;

creation of a reference and bibliographic service on environmental issues; involvement of young people in participation in moves to protect nature conservation. The main forms of work of libraries are the creation of centers of environmental information, universities of environmental knowledge; video reports, virtual exhibitions, theatrical quizzes, photo contests, flash mobs, actions, environmental conferences, ecological quests, presentations of «Green Resources» of the Internet, game-trainings, ecological chronicles of cities, villages; social and environmental library programs and projects.

Conclusions. Public libraries in the South of Ukraine become centers of environmental initiatives, defining ecological education as one of the main directions of their activities. Using the experience of public libraries in the southern region of Ukraine will improve cultural and educational work in the direction of ecological education in other regions of Ukraine. Awareness of the importance of this experience will enhance the role and place of the public library in the social communication system of society.

Key words: ecology, cultural and educational activities, ecological education, creating an ecological culture, public library, South of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2018